

Mariusz Sztuka

Sprawozdanie z sympozjum *Pedagogika ignacjańska wobec wyzwań współczesnego humanizmu*

W dniach 21 i 22 września 2006 w krakowskiej Wyższej Szkole Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” miało miejsce sympozjum na temat: *Pedagogika ignacjańska wobec wyzwań współczesnego humanizmu* będące pierwszym w Polsce międzynarodowym spotkaniem teoretyków wychowania i praktyków edukacji poświęcone tej problematyce. Zamysłem organizatorów sympozjum było zlokalizowanie miejsca pedagogiki ignacjańskiej na mapie występujących aktualnie prądów i kierunków pedagogicznych. Jako zasadnicze punkty orientacyjne, pomocne w penetrowaniu rozległego obszaru współczesnych pedagogii, przyjęto obecność odwołań do rzeczywistości transcendentnej. Czterechsetletnia tradycja jezuickiej edukacji pokazała, iż prezentowany przez nią model umożliwiał kształcenie odpowiadające konkretnym wyzwaniom odmiennych epok. Również i dzisiaj ponad dwieście uniwersytetów i tysięcy szkół niższego szczebla prowadzonych przez jezuitów na całym świecie urzeczywistnia oryginalną wizję wychowania opartą na elementach personalizmu transcendentnego. Mając to na względzie, pomysłodawcy i organizatorzy sympozjum, skupieni wokół wydawanego przez WSFP „Ignatianum” czasopisma „Horyzonty Wychowania”, starali się, by spotkanie krakowskie dało możliwość skonfrontowania zasadniczych założeń ignacjańskiej wizji kształcenia z innymi, konkurencyjnymi, odwołującymi się do odmiennych przesłanek antropologicznych podejściami w zakresie teorii i praktyki edukacyjnej.

Całość dwudniowych obrad odbywała się w Auli Wielkiej im. Grzegorza Piramowicza SJ WSFP „Ignatianum”. Imprezą towarzyszącą była prezentowana w kularach wystawa malarstwa artystów – profesorów krakowskich i jezuickiej uczelni, między innymi Ireny Popiołek, która tę wystawę zorganizowała, Stanisława Rodzińskiego i innych. Wiodąca tematyka przedstawionych tam prac dotyczyła kondycji duchowości w epoce współczesnej.

Przedpołudniową sesję plenarną pierwszego dnia sympozjum otworzył referat dr Renaty Jasnos (WSFP „Ignatianum” w Krakowie) zatytułowany *Pedagogia Boża w Objawieniu*. Autorka dokonała analizy tekstów biblijnych odsłaniających Osobę Boga jako Nauczyciela i Wychowawcy. Owe oblicza Wychowawcy przedstawiane są w księgach starotestamentalnych na wiele sposobów oddających ówczesny sposób postrzegania relacji wychowawczych: Bóg jako ten, który karze i ćwiczy, wychowuje poprzez historię Ludu Wybranego. Objawienie się Jezusa Chrystusa-Nauczyciela kontynuuje wcześniejszy obraz Bożej pedagogii, jednocześnie przekaz ewangeliczny uzupełnia go o centralny wymiar ofiary jako świadectwa miłości.

W referacie *Fundament pedagogiki ignacjańskiej* Wojciech Żmudziński SJ, dyrektor Liceum i Gimnazjum jezuitów w Gdyni, przedstawił specyfikę ignacjańskiego modelu wychowania i nauczania jako wyrastającego z oryginalnej wizji pierwszych jezuitów i wzbogacanego przez pokolenia wychowawców inspirowanych dziełem Założyciela. W wystąpieniu podkreślono rodowód jezuickiej praktyki wychowania związany z tekstem *Ćwiczeń Duchowych* św. Ignacego Loyoli, a także późniejszym *Ratio Studiorum* – szesnastowiecznym dokumentem zawierającym podstawowe założenia jezuickiej pedagogii. Istotnym dla kształtowania się właściwego szkolnictwa jezuickiego modelu formacji miał także wypracowany w okresie studiów paryskich zbiór oryginalnych rozwiązań dydaktycznych (*Modus Parisiensis*). W efekcie ukształtował się unikalny model kształcenia, którego zasadnicze filary to: kontekst, doświadczenie, refleksja i działanie. W szczególności drugi z elementów odróżniać ma pedagogię ignacjańską od innych tradycji edukacyjnych.

Pierwszym z referatów, w których podjęto problem pedagogiki bez transcendencji był referat prof. Bogusława Śliwerskiego, zaprezentowany przez mgr. Tomasza Bilickiego z Uniwersytetu Łódzkiego. Autor określa warunki, pod którymi możliwe jest konsekwentne stosowanie rozróżnienia pomiędzy wiedzą o wychowaniu odwołującą się do Objawienia oraz pedagogiką, która element *sacrum* wyklucza na mocy swych założeń antropologicznych i teoriopoznawczych. Tym co istotne i korzystne dla refleksji pedagogicznej jest wszakże nie tyle afirmowanie owych często trudnych do zlokalizowania w praktyce granic, ile raczej ruch w kierunku integracji odmiennych perspektyw; referent wskazał konkretne przykłady takich ujęć.

W sesji popołudniowej jako pierwszy głos zabrał prof. Rogelio García Mateo SJ z Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie. W referacie *Wielkie pragnienia i ideały człowieka według św. Ignacego Loyoli. U podstaw pedagogiki magis* przywołał postać Założyciela Towarzystwa Jezusowego, by na przykładzie jego życia pokazać dynamikę rozwoju osobistego i rozwoju duchowego, oraz rolę jaką odgrywa w nim umiejętność rozpoznawania wewnętrznych pragnień. To właśnie owe osobiste doświadczenia św. Ignacego Loyoli, których charakter odcisnął się na kształcie *Ćwiczeń Duchowych*, nadają szczególnie charakter ignacjańskiej duchowości – ta zaś będąc wyrazem autentycznego humanizmu chrześcijańskiego może być stale aktualnym źródłem innowacji w codziennej praktyce edukacyjnej.

Formacja czy indoktrynacja w pedagogice ignacjańskiej? Rozstrzygnięcia tej kwestii poszukiwał prof. Vincent Duminuco SJ z Uniwersytetu Fordham w Nowym Jorku. W swoim wystąpieniu prof. Duminuco SJ analizuje wypracowane w okresie 400 lat metody pedagogiki ignacjańskiej oparte na schemacie: kontekst – doświadczenie – refleksja – działanie pod kątem wyzwań przed jakimi staje dziś szkoła jezuicka. Tym co charakteryzować ma kształcenie w duchu ignacjańskim jest pozbawianie relacji nauczyciel-uczeń elementów manipulacji i indoktrynacji, które występować mogą w wymiarze intencji kształcenia, środowiska kształcenia, metod dydaktycznych oraz rezultatów procesu formacyjnego. W tym sensie szkoła jezuicka stanowić winna przykład środowiska afirmującego wolność wyboru odpowiedzi na najważniejsze pytania, stąd tak ważna jest – zdaniem autora – „struktura pytania w procesie wychowania” oraz nauczyciele potrafiący kierować poszukiwaniem odpowiedzi bez uciekania się do manipulacji.

Kontynuując refleksję w ramach zapoczątkowanego wcześniej wątku pedagogiki bez transcendencji, prof. Aleksander Nałaskowski reprezentujący Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu przedstawił referat *Zateizowana transcendencja czyli niejasność wychowania* będący przykładem krytycznego spojrzenia na współczesną polską szkołę i współczesnych pedagogów. Społeczeństwo funkcjonujące w warunkach rozproszenia znaczeń i zamętu aksjonormatywnego (inflacji norm – jak określa to autor) generuje w sposób nieuchronny postawy hipokryzji. Ta nieprzejrzystość indywidualnych postaw nie omija rodziców i pedagogów, owszem w przypadku tych ostatnich nabiera

szczególnie jaskrawego charakteru, podobnie gdy charakteryzuje środowiska wychowawcze deklarujące wierność wartościom sacrum.

Obrady pierwszego dnia zwieńczył uroczysty bankiet w ogrodach kolegium jezuickiego. Tam właśnie zapoczątkowane w trakcie wystąpień i dyskusji plenarnej wątki znalazły swą kontynuację przy wtórze wybornych klasycznych dźwięków oraz w scenerii kończącego się lata.

W drugim dniu sympozjum referat wprowadzający „*Magis*” jezuickiej edukacji zaprezentowali pracownicy WSFP Ignatianum, dr Bogusław Steczek SJ i dr Janusz Mółka SJ. Autorzy przybliżyli sens głęboko zakorzenionego w duchowości ignacjańskiej pojęcia *magis* (więcej, bardziej). Wskazując na jego rodowód związany z osobą Założyciela Towarzystwa Jezusowego, pokazano w jaki sposób postulat maksymalizmu urzeczywistnia się w misji Towarzystwa. Działalność wychowawcza prowadzona w duchu jezuickiego *magis* oznacza się zaś szczególną dbałością o wysoką jakość kształcenia oraz profilowanie środowiska szkolnego tak, by spełniało wymagania w zakresie formacji przyszłych liderów w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym.

Kolejny referat Wojciecha Żmudzińskiego SJ – *Sukces po ignacjańsku. Cztery filary jezuickiego sukcesu według Chrisa Lowney’a* ukazał bliżej warunki, w jakich szkoła jezuicka staje się środowiskiem formowania liderów. Inspiracji dostarcza przykład Chrisa Lowney’a – byłego kleryka – jezuitę, któremu ignacjańska formacja seminaryjna pozwoliła, poprzez umiejętność zarządzania zasobami własnymi, odnieść znaczący sukces zawodowy w amerykańskiej branży bankowej. Konkretnie dyspozycje, które umożliwiają osiągnięcie sukcesu to: poznanie siebie, gotowość do służby, miłość i heroizm.

Prof. James Bowler SJ, wykładowca Uniwersytetu w Fairfield (USA) w referacie *Przemieniająca siła jezuickiej edukacji: refleksja na temat pedagogiki ignacjańskiej* przywołuje raz jeszcze wątek *Ćwiczeń Duchowych* św. Ignacego jako fundamentu tworzenia współczesnych strategii pedagogicznych zorientowanych na transformację. Wystąpienie prof. Bowlera SJ ukazało punkty wspólne poszukiwań pedagogicznych utrzymanych w duchu ignacjańskim oraz refleksji edukacyjnej nie odwołującej się bezpośrednio do inspiracji religijnej. Zdolność dostrzegania owego obszaru wspólnego jest istotna, ponieważ

jak stwierdził referent: „pedagogika jezuicka ma za zadanie być w stanie nieustannego dialogu i współpracy tak, aby nie stała się samotną wyspą”.

Ostatni referat w drugim dniu sympozjum wygłosił prof. Michael Paul Gallagher SJ z Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie; tytuł referatu: *Ignacjańskie rozeznanie kultury postmodernistycznej*. Wystąpienie to można traktować jako jeszcze jedną próbę zmierzenia się tradycji ignacjańskiej z wpływowymi aktualnie nurtami humanistyki. Propozycja autora idzie w kierunku zastosowania znanej w duchowości ignacjańskiej metody rozeznania dla określenia jakości konkretnych nurtów kultury współczesnej.

W podsumowaniu obrad, przewodniczący komitetu organizacyjnego i redaktor naczelny „Horyzontów Wychowania”, dr Wit Pasierbek SJ dokonał zwięzłej charakterystyki zasadniczych motywów poszczególnych wystąpień uwypuklając te z nich, które w sposób szczególny sytuują idee ignacjańskiego wychowania wobec współczesności brzemiennej w zagrożenia jak i szanse. W imieniu organizatorów dr Pasierbek SJ wyraził przekonanie, iż jeśli udało się w trakcie tych dwóch dni ukonkretnić merytorycznie i terminologicznie przedstawione zagadnienia, jak również zaszczepić wśród uczestników zapal do dalszej pracy poszukiwawczej nad problematyką ujawnioną podczas sympozjum, to cel spotkania krakowskiego został osiągnięty.